

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014; 10(162): 89-95
УДК 330.46.368
JEL C15

О. Клепікова, канд. екон. наук, доц.
Одеський національний політехнічний університет, Одеса

ОЦІНКА ПРИБУТКУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЗАСОБАМИ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

В статті розглянуті основні положення обліку та руху фінансових ресурсів страхової компанії. Розроблено імітаційну модель взаємодії фінансових потоків страхової компанії, яка дозволяє відслідковувати ланцюжок джерел формування фінансових ресурсів та напрями їх використання, оцінити можливість отримання прибутку.

Ключові слова: страхова компанія, прибуток, фінансові потоки страховика, імітаційна модель.

Постановка проблеми. Досвід успішно функціонуючих страхових компаній, показує, що в сучасних умовах ведення бізнесу необхідно, з одного боку, все більшою мірою орієнтуватися на бажання клієнтів, а з іншого боку, постійно підвищувати результативність роботи самої компанії. Для поєднання цих вимог страховику необхідно проводити постійний контроль операційної діяльності, оскільки вона є основою обліку фінансових потоків страхової компанії та відіграє ключову роль в побудові моделі управління [6].

Застосування методів та моделей імітаційного моделювання для обґрунтування оцінки фінансового стану страхової компанії може слугувати основою для аналізу поточного рівня розвитку бізнесу з перспективою на майбутнє. Для керівників і власників компанії це є засобом отримання достовірної інформації про її реальні можливості. Особливо це важливо для розробки різних сценаріїв розвитку в динамічному ризиковому середовищі [1, 3, 4, 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки та аналізу фінансового результату страхової компанії досліджували як зарубіжні вчені, такі як А.П. Архипов, Д. Бланд, А.Е. Гаспарян, В.Б. Гомелля, Н.Б. Грищенко, Л.А. Орланок-Малицкая, Т.А. Федорова, Г.В. Чернова, В.В. Шахов, А.К. Шихов та ін., так і вітчизняні автори: В.Д. Базилевич, В.Д. Бігдаш, О.Д. Вовчак, О.О. Гаманкова, А.А. Гвозденко, І.Л. Морозова, Т.А. Ротов, А.С. Руденко, С.С. Осадець, О.О. Охрименко, З.М. Соколовська, Н.В. Ткаченко та ін.

Позиції авторів щодо визначення фінансового результату страхової компанії дещо різняться. Зауважимо, що ступінь об'єктивності та реальності визначеного фінансового результату від страхової діяльності значною мірою залежить від методу, яким його виконують.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Практики західних страхових компаній та методи, які застосовуються українськими страховиками при визначенні прибутку відрізняються тим, що національні страхові компанії не враховують специфіки окремих видів страхування, терміну дії страхових договорів. А звідси – неможливість визначення достатньо точного фінансового результату від страхових операцій.

Специфіка діяльності страхової компанії обумовлює необхідність визначення системи показників для моніторингу фінансових результатів. Система показників повинна характеризувати особливості функціонування страхової компанії, аналізувати вплив різних чинників на процеси управління. Проблема визначення системи показників постійно досліджується і є актуальною. Оскільки, кількість досліджуваних чинників може бути різною, все залежить від повноти та деталізації проведення аналізу та цілей управління.

В умовах зростання фінансової конкуренції кожен страховик намагається працювати прибутково. Особливої актуальності набуває управління витратами (адміністративними витратами, витратами на проведення

процесу обслуговування, рівнем страхових комісій, резервуванням засобів для майбутніх виплат і та ін.), у процесі яких страховики часто відходять від класичних методів управління, ігнорування якими часто призводить до негативних результатів.

У зв'язку з цим, розробка імітаційної моделі для оцінки та прогнозування фінансового результату страхової компанії на базі сучасних технологій комп'ютерного моделювання є актуальною проблемою, яка й обумовила вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Метою статті є – дослідження основних аспектів операційної діяльності та оцінка можливості отримання прибутку страхової компанії на базі розробленої імітаційної моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність страховика припускає не тільки відшкодування своїх витрат, але й одержання прибутку. Обсяг балансового прибутку страховика забезпечується доходами, які він отримує у результаті виконання як страхових, так і нестрахових операцій.

Балансовий прибуток страховика складається з прибутку від страхової діяльності, прибутку від інвестування і розміщення тимчасово вільних коштів, прибутку від інших операцій. Найскладнішим є обчислення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від страхових операцій – це такий позитивний фінансовий результат, при якому досягається перевищення доходів над витратами із забезпечення страхового захисту, коли страховик повністю виконує зобов'язання за договорами страхування, що укладені від його імені, за встановлений період часу. Розглянемо більш детально рух фінансових ресурсів страхової компанії, тобто фінансові потоки страховика (рис. 1) [1, 2, 5, 6].

Як видно з рис. 1, у центрі діяльності страхової компанії знаходяться страхувальники, оскільки вони є основним джерелом отримання фінансових ресурсів у вигляді страхових платежів (премій) (рис. 1, стрілка 1).

На другому етапі починається розподіл і трансформація отриманих коштів. В першу чергу, в частині нетто-ставки страхова премія прямує на формування страхових резервів як показано стрілкою 2. За рахунок страхових внесків у частині навантаження йде покриття витрат на ведення справи та управління (стрілка 3), а сума, що залишилася, складає прибуток від проведення страхових операцій (стрілка 4). Прибуток (після сплати усіх податків) та у разі проведення успішної страхової діяльності переходить до складу капіталу власника, що показують стрілки 5–6.

Для сплати страхових відшкодувань, погашення зобов'язань перед страхувальниками відбувається використання страхових резервів (це відображено на схемі стрілкою 7). Коли коштів нормативних страхових резервів недостатньо, утворюється їх дефіцит. В цьому випадку на здійснення страхової виплати прямують власні засоби страховика – нерозподілений прибуток (стрілка 8).

Стрілками 7–9 показано погашення заборгованостей перед страхувальниками. Страхові резерви накопичуються і в певний момент часу можуть приймати участь у фінансовій та інвестиційній діяльності – приносити

прибуток страховику (стрілки 10–12). Стрілками 1–9 на схемі відображений основний операційний цикл страхування. Стрілками 10, 11, 12 на схемі зображені потоки фінансових ресурсів у стадії інвестування.

Рис. 1. Схема руху фінансових ресурсів страхової компанії у процесі операційної діяльності

Джерело: Складено автором за даними [4, 5, 7]

Враховуючи розглянуту послідовність формування фінансових потоків страхової діяльності, основні аспекти поточної страхової діяльності – збір страхових премій (формування потоку надходження страхових платежів); врахування доходу страховика; аналіз та проведення витрат, пов'язаних із операціями страхування, співстрахування та перестрахування (рис. 1).

Визначення кінцевого фінансового результату від операційної діяльності (прибутку) страхової компанії за схемою, вказаною на рис. 1 здійснюється розрахунком [4, 5, 8]:

$$\text{ПРИБУТОК} = \text{ПСД} + \text{ПІФД} - \text{СР} - \text{УВ} - \text{ВНС} - \text{ПП} - \text{ІВ}, \quad (1)$$

де

$$\begin{aligned} \text{ПСД} &= \text{СП} - \text{СП} * \text{П}\% / 100, \\ \text{ПІФД} &= (\text{НП} + \text{СК} + \text{СР} * (1 - \text{КВ})) * \text{Д}\% / 100 + \text{ІД}, \\ \text{ДПП} &= \text{КП} + \text{ВП}, \\ \text{СР} &= \text{СП} * \text{Р}\% / 100, \\ \text{УВ} &= \text{СП} * \text{У}\% / 100, \\ \text{ВНС} &= \text{СП} * \text{ПС}\% / 100, \\ \text{ПП} &= (\text{ПІФД} + \text{ІД}) * \text{В}\% / 100, \\ \text{ІВ} &= \text{СП} * \text{К}\% / 100, \end{aligned}$$

де ПСД – прибуток (збиток) від страхової діяльності; СП – страхові платежі за договорами страхування та перестрахування (частки страхових виплат, сплачені

перестраховиками, комісійні винагороди за перестрахування); П% – ставка податку на валовий дохід від страхової діяльності; ПІФД – прибуток (збиток) від інвестиційної та фінансової діяльності; ІД – інші доходи; НП – нерозподілений прибуток; СК – статутний капітал; СР – суми для резерву; КВ – коефіцієнт виплат із страхових резервів (знаходиться в межах від 0 до 1); Д% – відсоток (дохідність) від розміщення коштів на прибуткових банківських рахунках; СР – виплати страхових сум та страхових відшкодувань за договорами страхування й перестрахування; Р% – відсоток відрахувань у страхові резерви; УВ – суми витрат на управління; ВНС – витрати на обслуговування процесу страхування і перестрахування; ПС% – відсоток витрат на процес страхування; ПП – податкові платежі; В% – відсоток податку на прибуток від іншої діяльності; ІВ – інші витрати (виплата комісій агентам та ін.); К% – відсоток страхових комісій.

Для оцінки та прогнозування прибутку (формула 1) та нерозподіленого прибутку з урахуванням можливих варіацій потоку страхових платежів розроблено імітаційну модель, яка побудована на основі системно-динамічного підходу в імітаційному моделюванні (рис. 2).

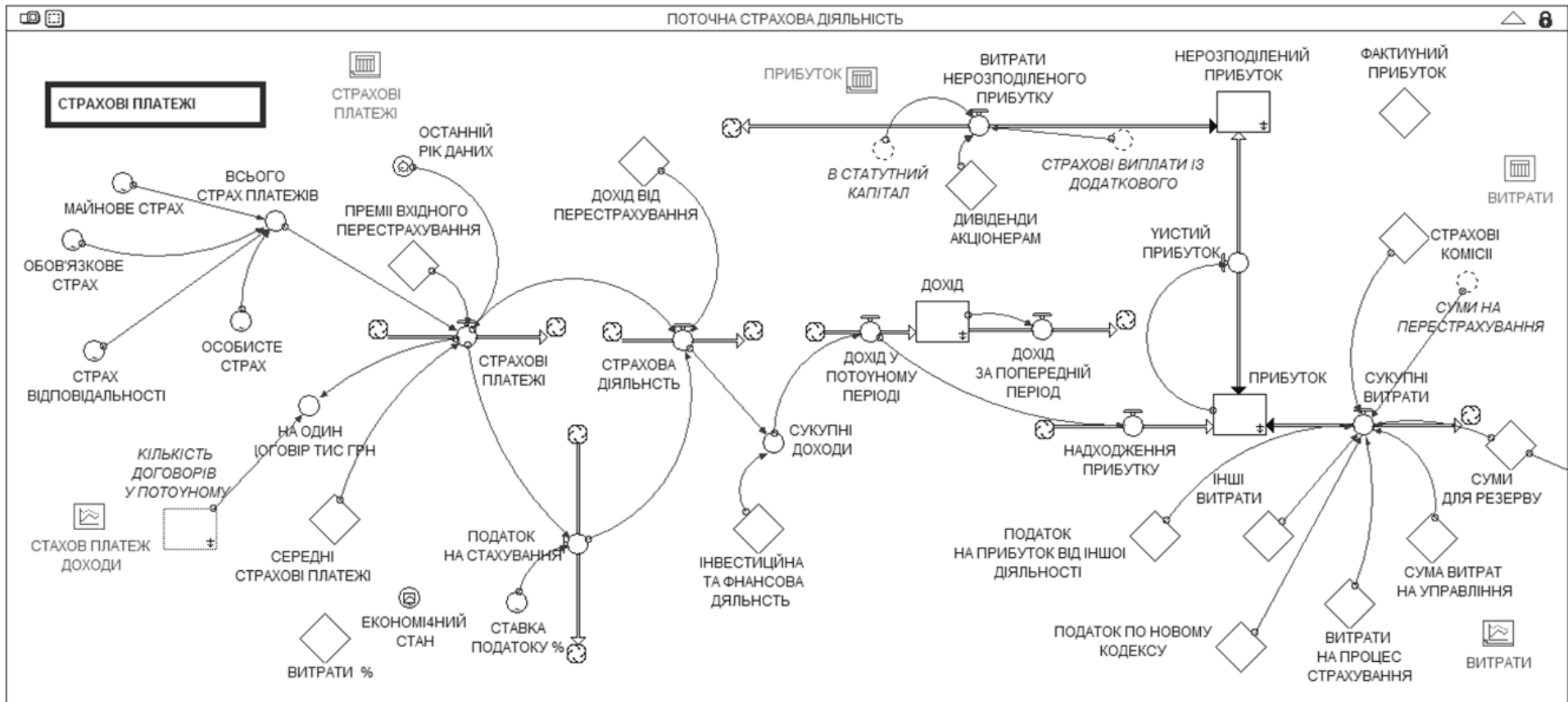

Рис. 2. Імітаційна модель оцінки поточної діяльності страхової компанії

Джерело: Розроблено автором самостійно

Імітаційна модель побудована у системі моделювання Ithink на основі системно-динамічного підходу імітаційного моделювання, особливості якого можна охарактеризувати таким чином:

1) прогнозний характер дослідження;

2) дослідження проводиться на агрегованому рівні, тобто експериментатора цікавлять загальні прогнозні тенденції розвитку об'єкта на будь-яку перспективу;

3) у ході дослідження імітацію роблять різними способами, в ході імітації може враховуватися вплив різноманітних чинників, у тому числі стохастичного характеру.

Системно-динамічний підхід має свою термінологію, свої алгоритми, об'єкти, концепції, абсолютно особливі і характерні для нього. Математичною основою методу системної динаміки є кінцево-різницеві рівняння, які вирішуються методом Ейлера або Рунге-Кутта [8, 9, 11, 12].

У імітаційній моделі (рис. 2) проводиться моделювання операційної діяльності страхової компанії. В рамках моделі забезпечується наповнення початковим капіталом страхової компанії та його подальший розподіл для забезпечення проведення страхової діяльності. Для ефективного управління фінансовими ресурсами та зниження ризику необхідно визначити ефективну пропорцію розподілення капіталу за фондами страховика.

Модель розподілена за такими основними сферами діяльності: облік страхових платежів; акумулювання доходів страховика та проведення їх розподілу; моделювання витрат страховика; формування прибутку страховика.

В межах імітаційної моделі за різними видами страхування, які здійснюються компанією, імітуються: потоки клієнтів; потоки фінансових платежів; процеси відрахування до резервних фондів; поточні витрати і доходи.

В ході імітації наведених потоків моделюється вплив на них різних стохастичних чинників (рівень інфляції, дії конкурентів, кризові та посткризові дії та ін.). Процес імітації призводить до визначення основних результатів діяльності страховика (доходи, витрати, відрахування у страхові резерви, комісійні винагороди, адміністративні витрати, чистий прибуток, нерозподілений прибуток та ін.).

Слід підкреслити, що період моделювання і крок імітації встановлюються користувачем на свій розсуд. Таким чином, результатом роботи цього блоку є динаміка перерахованих вище потоків в цілому і за кроками моделювання. Отримані результати можуть використовуватись для встановлення фінансової стійкості страхової компанії.

Обрана система показників у проведеному дослідженні охоплює всі важливі аспекти фінансової стратегії управління, і, на нашу думку, є універсальною.

Серед головних показників, які визначаються у імітаційній моделі наступні [4, 5]:

1. "Страхові платежі" характеризують величину коштів, одержаних страховиком за договорами страхування та перестраховування. Цей показник визначається в цілому по компанії, за окремими видами страхування і у розрахунку на один договір.

2. "Сукупні доходи страхової компанії". Цей показник розглядається у динаміці. При цьому вивчається його склад, структура і фактори збільшення (зменшення). Доходи страхової компанії мають свою специфіку і поділяються на три групи: доходи від власне страхової діяльності; доходи від інвестиційної та фінансової діяльності, тобто пов'язані із інвестуванням і розміщенням тимчасово вільних коштів (як власних, так і коштів страхових резервів); інші доходи від звичайної господарської діяльності.

3. "Сукупні витрати страхової компанії" включають: виплати страхових сум та страхових відшкодувань за договорами страхування й перестраховування; витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховування; витрати на утримання страхової компанії та ін.

4. "Прибуток від інвестиційної діяльності" являє собою різницю між доходами і витратами, пов'язаними із інвестиційною діяльністю.

5. "Фактичний прибуток" являє собою різницю доходів за звітний період і понесених витрат страховика. Крім цього, на його величину впливають результати інвестиційної діяльності страховика.

Прибуток страхової компанії визначається у імітаційній моделі як фінансовий результат її діяльності за певний звітний період (квартал, півріччя, дев'ять місяців, рік). Фінансовий результат – це вартісна оцінка підсумків господарювання страховика. Він визначається як різниця між доходами і витратами. Оскільки страхова компанія проводить не лише основну (страхову), а ще й інвестиційну та фінансову діяльність, прибуток страховика також є підсумком фінансових результатів усіх перелічених видів діяльності. Прибуток страховика складається з прибутку від страхової діяльності, прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності, прибутку від іншої звичайної операційної діяльності та надзвичайних операцій.

6. "Страхові резерви" характеризують забезпечення страховою компанією майбутніх виплат страхового відшкодування та поділяються на: резерв незароблених премій та резерв збитків для страхових компаній, які здійснюють ризикові види страхування. У імітаційній моделі здійснюються відрахування у страхові резерви кожен крок моделювання згідно норм законодавства [2, 10].

Сформована система показників оцінювання фінансового стану страхових компаній базується на загальнодоступній інформаційній базі (що надається в установленому порядку засновниками і контрольним органам).

На базі отриманих результатів імітаційної моделі у наступних кроках дослідження може обчислюватись група загальних показників фінансового стану страхової організації, яка характеризує макроекономічну ситуацію (структуру страхового портфеля, темпи зростання страхової премії і виплат, рівень виплат, збитковості і т.д.) і включає основні кількісні характеристики діяльності страхової компанії – показники сукупної страхової премії і сукупних страхових виплат, в цілому і по окремих галузях і видах страхування, структуру страхового портфеля, сукупні доходи та витрати страхової компанії, абсолютні і відносні показники. Значення абсолютних показників діяльності страхової організації використовується для оцінки масштабів її діяльності і визначення положення компанії на страховому ринку. Динаміка цих показників дозволяє простежувати тенденції розвитку, зміну фінансового положення компанії в часі. Аналітичній службі страхової організації надається можливість формування власної системи аналітичних показників із запропонованої безлічі показників з урахуванням специфіки діяльності конкретної страхової організації [1, 5, 9].

Розглянемо деякі результати діяльності страхової компанії, отримані на основі імітаційної моделі.

На основі імітаційної моделі можливо досліджувати темп зростання страхових платежів, оскільки саме від нього залежить успіх проведення страхової діяльності. Темп зростання страхових премій визначається в іміта-

ційній моделі як відношення надходжень страхових премій у поточному році до надходжень страхових премій попередньому році. Досвід показує, що стан страхової компанії являється задовільним, якщо темп діяльності страховика перебуває у межах 10-25%. Різке збільшення темпів зростання страхових премій означає зростання зобов'язань страхової компанії, що потребує зростання власного капіталу, а, навпаки, їх зменшення впливає на фінансову стабільність страховика.

Експерименти на імітаційній моделі для досліджуваної страхової компанії дозволяють зробити такий прогноз: якщо компанія буде дотримуватись обраної стратегії у фінансово-інвестиційній діяльності та з урахуванням прогнозів фінансового ринку України у 2013 році встановиться стабілізація цього показника, а з 2013 року прогнозується невеликий підйом (в межах 10%). Темпи зростання страхових платежів, за період що прогнозується наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Темпи зростання страхових платежів

Рік	Темпи зростання страхових премій %	Страхові платежі
2004	1,24	54356
2005	23,88	67334,9
2006	49,51	100670,2
2007	12,42	113178
2008	14,79	129917,9
2009	-26,48	95512,6
2010	0,64	96120,2
2011	-8,45	87995,9
2012	0,55	88476,4
2013	11,94	99040,08
2014	1,96	100978,47
2015	2,93	103941,75
2016	2,56	106602,18

Джерело: Розраховано автором самостійно

Невисокі темпи зростання страхових платежів пов'язані із багатьма чинниками, а саме, фінансовою та економічними кризами, низькою платоспроможністю населення, політичною ситуацією в країні та ін.

Одним із важливих аспектів забезпечення прибутку є розподілення витрат [1, 5, 6]. На базі імітаційної моделі страховик може прогнозувати результати майбутніх витрат (табл. 2, рис. 3).

Таблиця 2. Основні витрати страхової компанії

Рік	Сукупні витрати страхової компанії	Виплати страхових сум та страхових відшкодувань за договорами страхування й перестраховування	Витрати на утримання страхової компанії	Витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховування
2004	57587,28	26362,66	5272,53	7287,21
2005	66298,31	32657,43	6531,49	4539,04
2006	100215,3	48825,05	9765,01	9413,05
2007	123304,45	54891,33	10978,27	21575,58
2008	125604,39	63010,18	12602,04	9077,9
2009	101478,32	46323,61	9264,72	14635,3
2010	97783,35	46666,8	9333,36	11319,34
2011	98075,78	48350,39	9670,08	8495,53
2012	107649,11	48531,71	9706,34	16846,43
2013	97072,68	48220,73	9644,15	9912,84
2014	99199,78	48838,24	9767,65	8573,31
2015	101291,75	49070,88	9814,18	11076,51
2016	99337,07	49301,09	9860,22	8527,62

Джерело: Розраховано автором самостійно

Переваги імітаційної моделі в тому, що вона дозволяє отримати моментальні знімки розвитку подій та, якщо це необхідно, своєчасно на них відреагувати.

Межі витрат може регулювати керівники та менеджери страхових компаній. З огляду на структуру тарифної ставки зауважимо, що витрати на обслуговування

процесу страхування і перестраховування та витрати на утримання страхової компанії, тобто всі витрати на ведення справи, звичайно становлять 20–25 % страхового тарифу, тоді як на виплати страхових сум і страхового відшкодування припадає від 60 до 80 % [10].

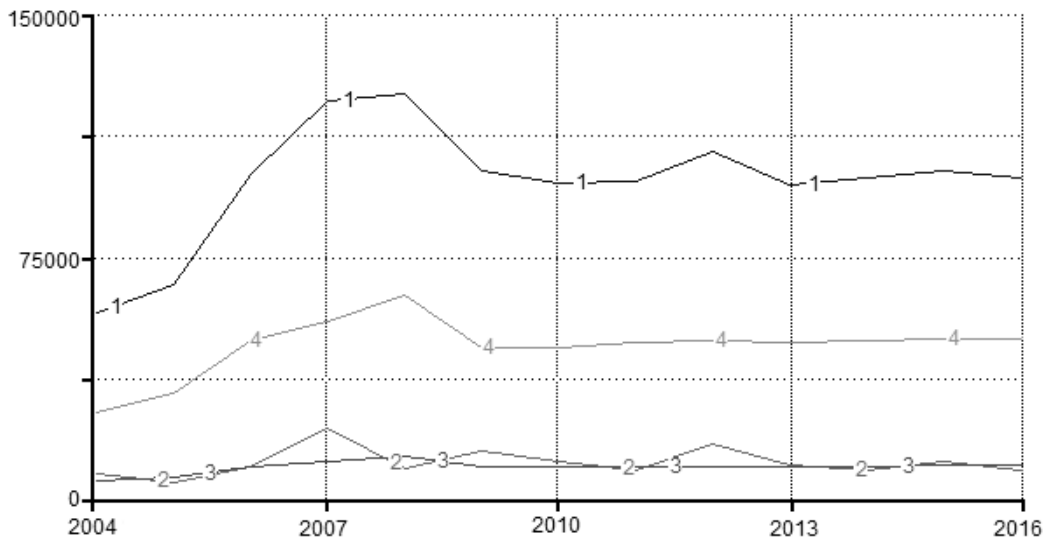

Рис. 3. Основні витрати страхової компанії

(1 – Сукупні витрати страхової компанії, 2 – Витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховання, 3 – Витрати на утримання страхової компанії, 4 – Виплати страхових сум та страхових відшкодувань за договорами страхування й перестраховання)

Джерело: Розроблено автором самостійно

Для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії необхідне постійне перевищення доходів над витратами [4, 5, 9]. На рис. 4 показано в динаміці порівняння доходу та витрат страхової компанії.

На період з 2004-2011 рр. витрати розраховуються на основі фактичних даних, а на період 2012-2016 рр. здійснюється прогноз (на базі методу системної динаміки, основних принципів ведення страхової справи та стратегії ведення бізнесу компанії) [11, 12] (рис. 4).

Рис. 4. Доходи та витрати страхової компанії

Джерело: Розроблено автором самостійно

Порівняльний аналіз сукупних доходів та сукупних витрат на базі операційної діяльності необхідний для об'єктивної оцінки динаміки прибутку і чинників його формування (доходів та витрат), а також виявлення невикористаних в звітному періоді можливостей його динамічного отримання в рамках проведення страхової діяльності. На базі імітаційної моделі можна встановити пріоритетні особливості функціонування страхової компанії [8, 9].

Розроблена імітаційна модель дає можливість своєчасно і оперативно прогнозувати фінансовий стан страхової організації, проводити оцінку та прогнозування прибутку, відстежувати джерела здійснення страхових

виплат, визначати фінансовий потенціал страхової організації у перспективі.

Висновки. Розробка імітаційної моделі і реалізація експериментів проводилась на базі страхової компанії ПрАТ "Європейський страховий альянс" [2].

З огляду на те, що робота здійснюється ряд років, прогнозні дані отримані в результаті експлуатації імітаційної моделі в значній мірі підтверджені фактичними даними роботи компанії. Хоча при проведенні імітаційних експериментів не стояло завдання добитися конкретної високої точності прогнозів і особливістю методу системної динаміки є прогнозування загальною тенден-

цій і стратегій – точність отриманих результатів імітаційних експериментів украй висока.

Розроблена імітаційна модель неодноразово використовувалася менеджерами страхових компаній. Показала адекватність отриманих результатів на конкретних показниках операційної і фінансової діяльності досліджуваних страхових компаній.

Розробки носять достатньо типовий характер, імітаційна модель може бути з невеликими доопрацюваннями, пов'язаними з конкретною специфікою страхової компанії, використаний в управлінні діяльністю будь-якою страховою компанією, що займаються ризиковими видами страхування.

Запропонований підхід оцінки прибутку страхової компанії на базі імітаційної моделі дозволяє в оперативному режимі оцінювати ефективність роботи страховика, підвищити точність актуарних розрахунків для встановлення достатності коштів, для виконання своїх зобов'язань перед страхувальниками за укладеними договорами та динамічне відрахування сум страхових внесків для формування страхових резервів. У пропонувану облікову модель вбудований і автоматично реалізується метод рівноваги, який реалізується за допомогою прямих та опосередкованих зворотних зв'язків властивих методу системної динаміки. Переваги розглянутого підходу полягають у можливості своєчасно і оперативно прогнозувати фінансовий стан страхової організації, виробляти оцінку ефективності актуарних розрахунків, відстежувати джерела здійснення страхових виплат, а також у можливості поточного визначення перспективного фінансового потенціалу страхової організації в рамках ведення бухгалтерського обліку.

О. Клепикова, канд. экон. наук, доц.
Одесский национальный политехнический университет, Одесса

ОЦЕНКА ПРИБЫЛИ СТРАХОВОЙ КОМПАНИИ СРЕДСТВАМИ ИМИТАЦИОННОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

В статье рассмотрены основные положения учета и движения финансовых ресурсов страховой компании. Разработана имитационная модель взаимодействия финансовых потоков страховой компании, которая позволяет отслеживать цепочку источников формирования финансовых ресурсов и направления их использования, оценить возможность получения прибыли.

Ключевые слова: страховая компания, прибыль, финансовые потоки страховщика, имитационная модель.

O. Klepikova, PhD in Economics, Associate Professor
Odessa National Polytechnic University, Odessa

ESTIMATE OF INSURANCE COMPANIE'S PROFITS USING COMPUTER SIMULATION

The article describes the main provisions of accounting and movement of financial resources insurance company. Has been developed simulation model of the interaction of financial flows insurance company that allows you to track the chain of financial resources and evaluate the possibility of making a profit.

Keywords: insurance company, profit, cash flows insurer, computer simulation model.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014; 10(162): 95-101
УДК 657:640.432
JEL M41

А. Цюцяк, старш. викладач
Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, Івано-Франківськ

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті висвітлено сутність, особливості оподаткування та порядок відображення операцій, зумовлених виконанням договору комерційної концесії в системі рахунків бухгалтерського обліку підприємств ресторанного господарства. Запропоновано витрати франчайзі за досліджуваними операціями трактувати як витрати координації операцій.

Ключові слова: концесія; франчайзинг; франчайзі; франчайзер; франшиза; роялті.

Постановка проблеми. З метою зростання обсягів виробничо-торговельної діяльності частина закладів ресторанного господарства досить ефективно використовує таку форму господарських розрахунків як франчайзинг. Останній дозволяє франчайзерам збільшити

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д. Страхова справа. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – [6-те вид.]. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
2. Офіційний сайт страхової компанії "Європейський страховий альянс" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eia.com.ua/>.
3. Івашко Л.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для оцінювання компетенцій при підготовці економістів / Л. М. Івашко // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. Одеський національний економічний університет. – 2012. – №1(44). – С.196-201.
4. Клепикова О. А. Імітаційна модель страхової компанії як спосіб досягнення стратегічних фінансових цілей [Електронний ресурс] / О.А. Клепикова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4 (9). – С. 195-201. – Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opu.ua/2013/n4.html>.
5. Клепикова О. А. Моделювання маркетингової стратегії страхової компанії / О. А. Клепикова // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Економіка. – 2013. – № 6(147). – с. 55-60.
6. Меджибовская Н.С. Методологический подход к определению экономической эффективности системы электронного снабжения / Н.С. Меджибовская // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 2 (3). – с. 62-65.
7. Панков Д.А. Бухгалтерская интерпретация реальных финансовых потоков страховых организаций: перспектива развития учетной методики в республике Беларусь / Д.А. Панков, О.А. Русак // Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – №2. – С. 264-272.
8. Сініцина Т.А. Формування системи маркетингової діяльності страхової компанії / Т.А. Сініцина // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – 2014. – № 5 – С. 210-216.
9. Соколовська З.М. Прикладное имитационное моделирование как аналитическая основа принятия управленческих решений / З.М. Соколовська, Н.В. Яценко // Бізнес Інформ (Харків). – Харків: ООО Издаткльський дом "ИНЖЭК", 2013. – № 6. – С. 69-76.
10. Федорова Т.А. Страхование: учебник [2-е изд., перераб. и доп.] / Т.А. Федорова. – М.: Экономистъ, 2006. – 400 с.
11. Цисарь И.Ф. Моделирование экономики в Ithink_Stella. Кризисы, налоги, информация, банки. –М.: "Изд-во ДИАЛОГ_МИФИ", 2009. – 224 с.
12. Форрестер Дж. Основы кибернетики предприятия / Дж. Форрестер; [пер. с англ. Д.М. Гвишиани]. – М.: Прогресс, 1971. – 765 с.

Надійшла до редколегії 23.06.14